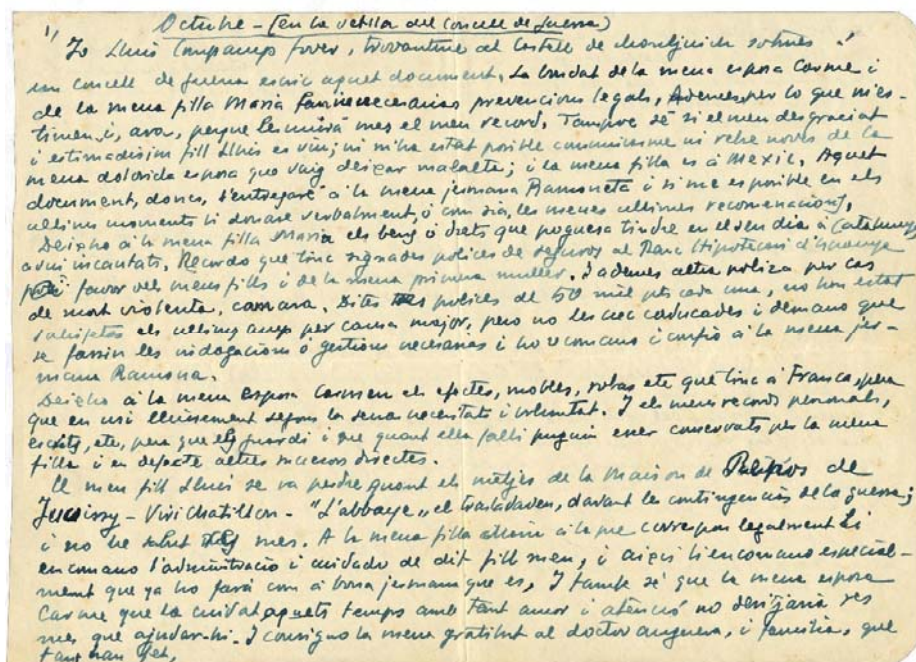

15 D'OCTUBRE DE 1940: AFUSELLAMENT DE LLUÍS COMPANYS

- L'ÚNIC PRESIDENT DEMOCRÀTIC EUROPEU AFUSELLAT PEL FEIXISME -

Testament hològraf de Lluís Companys i Jover.
Autor: Lluís Companys i Jover. 13 d'octubre de 1940.

[ANC1-651-T-2](#)

Descripció

Testament manuscrit de Lluís Companys i Jover, escrit a la presó, en la vetlla del consell de guerra sumaríssim en què se'l va condemnar a mort. Detalla quins béns deixa i a quines persones els destina. En el darrer paràgraf, expressa un missatge de comiat en que mostra el seu compromís personal i polític.

[Enllaç a la transcripció del document](#)

Interès del document

Es tracta d'un dels darrers documents de Lluís Companys, escrit tot just dos dies abans de l'afusellament i un dia abans del judici, en què fa el seu testament tant personal com polític.

Escrit en lletra petita per aprofitar el paper que sembla que li era escàs, expressa les últimes voluntats del president i mostra l'enteresa del personatge davant d'un judici sumaríssim en què sembla tenir la certesa que serà condemnat a mort, ateses les circumstàncies de la pròpia detenció i les característiques del règim franquista. Podem observar el seu idealisme expressat en un compromís amb la democràcia, la llibertat i el país, Catalunya.

Context

Lluís Companys i Jover, polític, va néixer al Tarrós (Urgell) l'any 1882 i va morir a Barcelona l'any 1940. Cursà la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona, on fundà l'Associació Escolar Republicana (1900) i milità en la Unió Republicana. Col·laborà activament amb les Joventuts de la Unió Federal Nacionalista Republicana, de les quals fou president de la secció política (1910). La seva actuació política prosseguí dins la Joventut Republicana de Lleida, i participà amb d'altres, en el míting del setembre del 1916, que portà a la celebració de l'assemblea (abril del 1917) que constituí el Partit Republicà Català (PRC). En representació d'aquest, fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona (1917) i membre de la comissió que intentà d'obtenir del govern una intervenció positiva respecte als conflictes obrers (1919). A les eleccions legislatives de 1920, Companys fou elegit diputat per Sabadell en representació del PRC. Fou un dels membres fundadors de la Unió de Rabassaires i Altres Cultivadors del Camp de Catalunya (1922). Des de l'any 1928 formà part dels comitès dels partits catalans que dirigiren l'oposició política. Participà en la Conferència d'Esquerres (març del 1931), de la qual sortí l'Esquerra Republicana de Catalunya, i en formà part del directori en representació del PRC. Elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona el 1931, on deposà l'alcalde accidental Antoni Martínez i Domingo, prengué possessió de l'alcaldia i des del balcó proclamà la República a Catalunya. Fou elegit diputat a corts per la província de Barcelona (juny del 1931) i al Parlament de Catalunya per Sabadell (novembre del 1932). A la mort de Francesc Macià ocupà el lloc de president de la Generalitat (1 de gener de 1934). Des del càrrec es refermà en el nacionalisme, actitud política que el portà, el 6 d'octubre de 1934, a proclamar l'Estat Català dins la República Federal Espanyola. Condemnat a trenta anys de reclusió major, fou alliberat per la victòria electoral del Front d'Esquerres i ocupà de nou la presidència de la Generalitat durant la Guerra Civil. A l'entrada de les tropes franquistes a Barcelona, s'exilià a França (gener del 1939). Detingut per les forces del govern alemany, li fou aplicada l'extradició a Espanya. Després d'un consell de guerra sumaríssim, fou afusellat el 15 d'octubre de 1940 al castell de Montjuïc de Barcelona.¹

La seva detenció es va produir el 13 d'agost de 1940 a la localitat de Baule-les-Pins (Bretanya), ocupada per l'Alemanya nazi, en condició de criminal fugit d'un règim amic

¹ Text extret de la descripció del FONS ANC1-651/LLUÍS COMPANYS, apartat Història del(s) productor(s) . Rosa M. Cruellas i Serra, juliol del 2003. Actualitzat per Miquel Pérez Latre, juliol de 2008 i per Amèlia Castan Ranch, octubre de 2015.

del nazisme. Pedro Urraca Rendueles, aleshores agregat policial a l'ambaixada espanyola a París, va participar en la operació per detenir-lo, li va fer el primer interrogatori a la presó de la Santé a París i el va traslladar i custodiar fins a Madrid, als calabossos de la Direcció General de Seguretat, on va ser interrogat de nou patint vexacions.

El 3 d'octubre va ser traslladat al castell de Montjuïc de Barcelona per ser sotmès a un Consell de Guerra sumaríssim per rebel·lió militar. El judici es va celebrar el 14 d'octubre. Va estar ple d'irregularitats, començant per no respectar-se la voluntat de Lluís Companys de defensar-se ell mateix, atorgant-se-li un advocat d'ofici que, malgrat les circumstàncies totalment adverses, va fer el que va poder. Companys va assumir la responsabilitat única de la seva actuació pública com a president de la Generalitat. La sentència a mort ja estava escrita abans de començar.

En el judici del consell de guerra sumaríssim, se li van fer acusacions personals que van arribar al nivell de dir que havia obligat les tres filles d'una suposada amant a prostituir-se. Se'l va acusar de ser un *"inductor de crímenes, de desórdenes públicos y responsable de sangre derramada por haber lanzado desde hace más de veinte años, a hermanos contra hermanos, en lucha fratricida"*. La defensa de Companys no va poder cridar testimonis, va fer una intervenció de només 10 minuts que, a més, no va quedar registrada. A més del consell de guerra, se'l va condemnar a través del Tribunal Nacional de Responsabilitat Polítiques i es van decomissar els seus béns. Els hereus de Companys van haver de pagar l'embargament i el judici, amb un deute que ascendia a 388.668 pessetes i que va haver d'assumir la seva germana Ramona Companys. El deute i l'embargament no s'aixecarien fins 26 anys després de l'afusellament.

El Tribunal va dictaminar, com en els altres judicis sumaris, que qui s'havia oposat a la rebel·lió del 17-18 de juliol (el pronunciament franquista), era un rebel, un sediciós. Així ho expressava la sentència: *s'havia oposat a l'aixecament com a President de la Generalitat, havia alenat la resistència i l'havia organitzada. Se l'acusava de responsable dels crims comesos a la rereguarda republicana, que, segons dictaminava la sentència, fins i tot havia promogut. Després de repassar la seva actuació durant la Guerra Civil, decretava "que debemos condenar y condenamos al ex-Presidente del disuelto Gobierno de la Generalidad catalana, Luis Companys Jover, como responsable en concepto de autor por adhesión del expresado delito de rebelión militar, a la pena de Muerte con accesorios legales caso de indulto y expresa reserva de la acción civil o responsabilidad de igual clase en cuantía indeterminada"*.

Malgrat el parer advers del capità general Orgaz a la condemna a mort de Companys, perquè creia que era contraproductiu per al règim, es va aplicar la voluntat de Franco i aprovar la sentència de mort, que ja ni calia ser firmada o commutada pel cap d'Estat per l'aplicació d'una legislació *ex-professo* de la justícia militar, aplicada a aquelles persones que haguessin estat membres dels governs, diputats, governadors civils o altres alts càrrecs de l'administració republicana i fossin condemnades a mort.

El jutge, amb el seu secretari Urrutia Huerta, es traslladava al castell de Montjuïc per tal de llegir la sentència de mort al condemnat Lluís Companys i ordenar la seva entrada en capella. Així consta en la causa: *“en Barcelona, a catorce de Octubre de mil novecientos cuarenta. Constituido el Juzgado en el Castillo de Montjuich de esta plaza, ante S.E. el Señor Juez y teniendo a mi presencia a Luis Companys Jover, asistido de su defensor, le notifiqué por lectura íntegra y entrega de copia literal la Sentencia dictada por el Consejo de Guerra que lo juzgó y el Decreto de aprobación de la misma. Acto seguido fue trasladado el reo a la Capilla del Caudillo, haciéndole presente el Señor Juez que podía pedir los auxilios que necesitase.”*

Pel vespre, van anar a acomiadar-lo les seves germanes. Abans de l'alba, se li va llegir sentència, va rebre els oficis religiosos de mans d'un jesuïta (tot i que havia demanat que fos un caputxí), va fer les seves últimes voluntats (menjar pa amb xocolata d'Agramunt que li havien dut les seves germanes, i dues copes escasses de conyac), es va acomiadar del seu advocat, militars i funcionaris del castell, i es va dirigir cap al fossar de Santa Eulàlia per a ser afusellat, segons contenen diferents testimonis, amb molta serenitat. Abans de rebre la descàrrega, va cridar “Per Catalunya!”.

Qüestions:

- Què en penses del fet que fos acusat de “rebel·lió”?
- Entre d'altres coses, en el procés, se'l va acusar d'haver proclamat la independència de Catalunya, [el 6 d'octubre del 34](#). Consulta el document [ANC1-1-T-7558](#) i fixa't en què va proclamar exactament.
- Per què hi havia tant d'interès per part del règim franquista en condemnar a Companys?

Per continuar indagant:

Fonts arxivístiques

- Al FONS ANC1-651/LLUÍS COMPANYS hi ha nombrosa documentació de la vida i l'activitat política de Lluís Companys. Pel que fa la detenció, judici i afusellament, destaquen el seu [testament](#), [l'auto de processament contra Lluís Companys per un delict de rebel·lió militar](#), [l'ordre del dia 13 d'octubre de 1940 de la 4ª Regió Militar on s'anuncia el Consell de Guerra contra Lluís Companys](#) o el [certificat d'inscripció de defunció de Lluís Companys i Jover expedit pel registre civil de Barcelona](#). També són de gran interès i colpidores les cartes de comiat que envia a la [seva dona Carme Ballester](#) i a la [seva filla Maria Companys en la vetlla del Consell de Guerra](#).

- AL fons [ANC1-1/Generalitat](#), hi ha molta documentació de l'obra de Companys com a president de la Generalitat.

- En el fons ANC1-511/Generalitat de Catalunya (exili) hi ha documentació diversa entre la qual podem trobar-ne referent al president Companys just abans de ser fet pres. Destaca un curiós document: [l'últim escrit atribuït al president Companys, abans de ser lliurat a les autoritats franquistes](#).
- L'acta de celebració del consell de guerra sumaríssim seguit contra Lluís Companys i Jover i sentència a mort del dia 14 d'octubre de 1940 a la [Guia del la Sèrie Documental Procediments Militars \(sumaríssims\), 1939-1980, de l'arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona](#).
- En el fons [ANC1-983/Pedro Urraca Rendueles](#), hi ha documentació de la captura, custòdia i trasllat de Companys de França a Madrid, entre la que es troba un diari personal del policia Pedro Urraca.
- Al portal web de Memòria.cat, Associació Memòria i Història de Manresa, s'hi pot trobar diferents documents relacionats amb Lluís Companys. Entre d'altres, destaca una [reproducció del manuscrit de Carme Ballester que narra la detenció de Lluís Companys, reproduccions de documentació de l'expedient que la Direcció de la Seguretat Nacional de la III República Francesa \(1870-1940\) sobre Lluís Companys i reproduccions de l'expedient de maçoneria de Lluís Companys, conservat a l'Arxiu de Salamanca](#).

Audiovisuals

- Documental sobre la vida de Lluís Companys:
http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=18214&p_ex=companys
- Pel·lícula sobre la detenció, judici i afusellament de Lluís Companys dirigida per Josep maria Forn el 1979: "[Companys, procés a Catalunya](#)".
- Telefilm sobre la detenció, judici i afusellament de Lluís Companys dirigit per Carlos Marques-Marcet el 2015: "[Judici al president Companys](#)".
- Documental de TV3 sobre la vida i mort de Companys: "El viatge de Companys", [capítol 1](#) , [capítol 2](#) i capítol 3.

Bibliografia

- Benet, J., *El president Companys, afusellat*, ed. 62, Barcelona: 2005.
- Culla i Clarà, J. B., *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-2012): una història Política*, La Campana, Barcelona: 2013.
- González Vilalta, A., *Lluís Companys: un home de govern*, Base, Barcelona, 2009.
- González Vilalta, A., Morales Montoya, M., *Lluís Companys. Una vida en imatges (1882-1940)*, Generalitat de Catalunya, Barcelona: 2015.